

КРАКІВСЬКА ГРУПА ТА ЛЕОПОЛЬД ЛЕВИЦЬКИЙ

Бесага М.Я., менеджер міжнародних зв'язків,
викладач кафедри менеджменту мистецтва, пошукувач
Львівська національна академія мистецтв

Анотація. Краківська Група, підтримуючи неспокій авангардних пошуків в нелегких роках реакції шовінізму діяла на широкому фронті маніфестів та вірила в універсальність мови мистецтва, взявши за ціль програму поєднання мистецтва з етичним заангажуванням в реальність. Яскравий приклад Краківської Групи висвітлює реальні світоглядні мистецькі та політичні позиції у Галичині 30-х років ХХ століття.

Ключові слова: мистецька позиція, політика, суспільно-політичний устрій.

Аннотация. Бесага М.Я. Краковская Група и Леопольд Левицкий. Краковская Група поддерживая неспокойные авангардные поиски в нелегкие годы реакции шовинизма действовала на широком фронте манифестов, верила в универсальность языка искусства взял за цель программу соединения искусства, этики и реальности. Яркий пример Краковской Группы демонстрирует реальное мировоззрение в искусстве и политические позиции в Галичине 30-х годов ХХ столетия.

Ключевые слова: художественная позиция, политика, общественно-политическая обстановка.

Annotation. Besaga M.Y. The Krakow Group and Leopold Levitskiy The Krakow Group, while adhered to the continuing restlessness of the advance-guard quests during the difficult years of chauvinism reaction, acted on the wide frontier of manifests, believing in the universality of the language of art, aiming at the program of the unification of the art form with the ethical at the engagement into reality. The vivid example of the Krakow Group illuminates the real world-outlook traditions of art and policy in Halychyna 30-th of the 20-th century.

Key words: Krakow Group, artist's conception, politics, social-political structure.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень. Ідеологічні пріоритети мистецтвознавства радянського періоду не належно висвітлити цілу низку мистецьких явищ, що зокрема стосується і творчості Леопольда Левицького, співзасновника мистецького об'єднання „Краківська Група”. Визначення місця і значення творчості та осмислення системи поглядів Леопольда Левицького у мистецькому і суспільно-політичному житті Галичини 30-х років ХХ ст. відкривають нові погляди на події котрі відбувались у творчому середовищі Галичини та в українському образотворчому мистецтві ХХ ст.

Вперше зроблено спробу висвітлити погляди членів „Краківської Групи”, проаналізувати публікації групи, виявити художньо-естетичні орієнтири творчості Л.Левицького в діяльності групи. Стаття започатковує розв'язання даної проблеми, адже попередньо вона не вирішувалась у дослідженнях і публікаціях. Наукові праці, що стосуються цієї теми, мають лише вибірковий фактологічно-описовий підхід і не можуть претендувати на всебічне висвітлення доробку митця та групи. Сказане вище доводить, що творчу спадщину Л.Левицького потрібно розглядати в ширшому мистецтвознавчому

обсязі з урахуванням суспільно-політичних явищ. Матеріали пропонованої статті можуть бути використані для методичних видань з історії та теорії мистецтва, наукових видань.

Мета статті – комплексне дослідження значення персони Л.Левицького у період участі художника в „Краківській групі” з врахуванням розгляду досягнень самої групи. Визначення ролі і місця митця у соціокультурних явищах Галичини 30-х років ХХ ст.

Робота виконана за планом НДР Львівської національної академії мистецтв.

Основні результати. Однією із основних характеристик студентської молоді у Кракові 30-х років ХХ ст. була активна позиція в суспільно-політичному житті яке вирувало в Польщі. Натхненна новими віяннями націонал-соціалістичної та комуністичної ідеології студентська молодь намагалась створювати контакти із існуючими соціалістичними та комуністично-робітничими організаціями які вже існували в країні. За допомогою провідних політичних лідерів студенти створювали свої товариства, комітети та політичні відділи при навчальних закладах. Слід зазначити, що політичні лідери організацій налаштовували молодь досить радикально в національних почуттях, спричиняючи повстання різних герметичних груп молоді, котра між собою конфліктувала. Зокрема при підтримці Товариства „Життя”, яке було відділом Комуністичного Союзу Польської Молоді у Ягелонському Університеті в Кракові та Товариства „Братня допомога” в краківській Академії Красних Мистецтв створено Товариство „Живі”. Серед оргкомітету товариства опинився Леопольд Левицький, можливо, обираючи золоту середину, адже комуністичні середовища були нейтральними, щодо національності. Із преси та архівних документів цього періоду відомо, що в краківських навчальних закладах неодноразово виникали міжнаціональні сутички поміж студентами. До однієї із таких подій в академії мистецтв був причетний і Л. Левицький.¹

Підсумкова студентська виставка 1931-32 навчального року стане в певній мірі першою мистецькою маніфестацією, членів комітету Товариства „Живі”. Виставлені Л.Левицьким роботи: „Легітимації”, „Демонстрація”, „Похорон першого класу”, „Сповідь” були своєрідною реакцією студента на суспільно-політичні події які відбувались. В червні 1932 р. під час переглядів студентських праць на академії представники влади та професори навчального закладу постановляють, забрати з виставки праці деяких студентів. Роботи вилучать з погляду на невідповідно художню інтерпретацію та протидержавні і антирелігійні назви праць. Безпосередньо це рішення стосувалось творів Л.Левицького. В цьому випадку також був прояв контroversійних стосунків в середині академії, так як студентська молодь критично ставилась до навчальної програми. В результаті, дійшло до втручання поліції в будинку академії, цензурування виставки, ревізій в помешканнях студентів та арештів.

Студентсько-викладацький конфлікт завершився для Л.Левицького позбавлення права навчатись.

Ставши сенсацією Кракова, вже виключені з навчального процесу, студенти Леопольд Левицький, Станіслав Осостович та Францішек Язвецький 13 листопада зорганізують виставку у будинку Професійного Союзу Польських Митців. Об'єднавши довкола себе друзів однодумців з академії, молоді художники утворюють мистецьке об'єднання – „Краківська Група”, перший показ праць якого у жовтні 1933 р. буде помітним явищем у мистецькому світі Львова. У львівській виставці приймуть участь студенти академії: Саша Блондер, Марія Ярема, Станіслав Осостович, Олександр Вінницький, Леопольд Левицький, Берта Грюнберг, Францішек Язвецький, Зигмунд Гонсьоровський, Адам Мачинський, Хенрик Віцінський, Болеслав Ставінський, Йонаш Штерн. З рецензії Мар'яна Мініха на виставку у „Львівському Кр'єрі” виникає, що праця початківців є позитивною, і в кожному разі далеко відбігає від „струпішалої” вегетації епігонізму, схованого під консервативним плащиком його прихильників.² В 1933 р. відбулась наступна вистава „Краківської Групи” в Станіславові (Івано-Франківську) в якій участь брали не всі чени групи. Затираючи границі поміж мистецтвом і політикою, в квітні 1934 р., члени „Краківської Групи” виголошують звернення до митців, щоб вони стали на захист незалежної творчості, для котрої поволи бракувало місця в сфері існуючої політики. Згодом, а саме 27 травня 1934 р. в Кременці відкрито виставку “Краківської Групи” в якій бере участь професор Леон Хвістек та члени об'єднання: С.Блондер, Б.Грюнберг, М.Ярема, А.Мачинський, С.Осостович, Б.Ставінський, Й.Штерн, Х.Віцінський, О.Вінницький. Виставка відбулася в „Залі Колотая” Кременецького ліцею, показано сто двадцять сім праць, серед яких вісімдесят графік, сімнадцять акварелей, двадцять дев'ять олійних робіт та одна скульптура. Л. Левицький виставив сімдесят графічних та три олійні роботи. 22 грудня 1934 р. польський часопис — „Гижневик митців” публікує статтю „Краківської Групи” де зазначено: „...Розглядаючи існуючу ситуацію мистецтва в Польщі, бачимо з однієї сторони стале мистецтво, пропаговане через офіційні чинники, як найбільш наближене до державних потреб, згуртоване в колі професорів мистецьких шкіл. Це мистецтво вичерпує всілякі квоти, призначені на мистецтво. З іншої сторони, бачимо мистецтво репрезентоване через індивідуальних артистів і мистецьких груп, з спільними мистецькими діями, об'єднаних в профспілки. Мистецтво репрезентоване через офіційні чинники є від мистецької сторони недорозвинутим академізмом, котрий користує із спеціальних привілейованих становищ та використовує систему „щуплих стипендій”.

Згадана система має на цілі деморалізування незалежних артистів через узалежнення їх за допомогою стипендій, щоб в такий спосіб узалежнити їх і з художнього боку. Звідси виникають всілякі небезпеки, атаки на незалежну творчість, котра в стосунку до офіційного мистецтва висуває поруч із високим

рівнем, пластичні загадки, котрі можуть вирости єдино в атмосфері співіснування із доробком дотихчасового мистецтва, незалежного від офіційних вимагань, конюктурних і націоналістичних...”³. Таким чином група переконливо демонструє своє ставлення до офіційної державної політики. Виходячи із такої позиції групи, цілком природним, є те що, в роботах Л.Левицького держава та її дії є алегоріями жандармів та солдатів.

17 лютого 1935 р. в Кракові у Будинку Художника відбулась наступна виставка „Краківської Групи” до якої приєдналися Катерина Корбо та Владислав Стшемінський.

Наступні роки представляють швидкі переміни в долі художника, зокрема, в його приналежності до певних громадських і політичних організацій. Так, з 1935 р. в Чорткові Л.Левицький був членом Комуністичної партії Західної України (КПЗУ), яка у 1937 р. була розпущена.⁴ З 1935 р. по 1939 р. Л.Левицький є членом Львівської профспілки польських артистів пластиків (LZZPAP).

20 травня 1935 р. „Тижневик Митців” опубліковує програмну декларацію „Краківської Групи” під назвою: „Маргінес нашої мистецької орієнтації”. В декларації члени групи зазначають, що їхні висловлювання та мистецтво є результатом натиску умов життя на людину. Зокрема в ній зазначається: „...Істотне значення здобутку сучасного мистецтва полягає на відкритті нових творчих можливостей на протипагу до реакційно-академічних систем, обмежуючи завдання мистецтва до переживання вже раз осягнених вартостей...”.

В травні 1936 р. “Краківська Група” зголоситься на з’їзд Працівників Культури у Львові та висловить свою готовість до боротьби з систематичною ліквідацією суспільних культурних вартостей. 1 травня 1936 р. група видає лист-маніфест із зверненням до митців в якому домінують чіткі пролетарські гасла.

Аналізуючи публікації групи, можемо зробити висновок, що група переймалась суспільно-політичною ситуацією. Цілком свідомо учасники групи боролись із шовіністичною політикою Польщі, відстоюючи інтереси художників, вимагаючи покращення умов життя, свободи слова, домагаючись умов, які гарантували матеріальну незалежність, суверенність мистецтву. Його ж о напрямам – фактичну, а не позірну рівноправність, а державі – меценатськ підтримку у в формі кураторства, а не диктатури. Група відверто критикувала на з’їздах спілок керівництво, в тому, що на певні посади запрошують, перед усім, своїх прихильників. Погано розпоряджуються коштами, які призначалися на нагороди і відзнаки для людей, котрі не творять мистецтва для нього самого, а лише для виконання “розпоряджень зверху”.

¹ “Głos narodu” 18. XI.1931 c.5.

² Minich.M. Kurier Lwowski /Grupa Krakowska-Rzeźba-Artystyci lwowscy-Przemysł artystyczny// Kurier Lwowski 25.X.1933 . S. — 5.

³ „Zwińżki zawodowe i Izba Plastukyw” // 22.XII. 1934 c.3.

⁴ Л.Левицький „ Автобіографія” //Арх.СХ.

Такі „творці” не заслуговували в поняттях групи, на ім’я художників. В 1939 р. на виставці Львівської Професійної Спілки Польських Митців у Львові відбудеться останній показ праць членів групи.

Міжвоєнний період вирізнявся різноманітними історичними і мистецькими подіями, котрі розвивались в суперечливих напрямках. Львів стає містом насиченим різного плану індивідуальностями, котрі працювали окремо або об’єднувались в групи та товариства між якими існували вільні взаємовідносини. Формальні відносини існували і між членами самих груп, котрих об’єднували спільні пошуки та ідейна єдність. Ця єдність часто компенсувала брак реальних програм, що можемо вважати загальною характеристикою переважно всіх творчих об’єднань у міжвоєнний період. „Краківська Група” є яскравим прикладом об’єднання різнорозвинутих мистецьких талантів котрі за час свого існування так і не створили монолітного організму. Лише склад фактів з організаційного життя групи підтверджує цілком зорганізовану мистецьку діяльність. Характерний брак програми у випадку „Краківської Групи” компенсують публікації, які представляють думки провідних членів групи. Серед них, зокрема, варто відзначити: „Професійні спілки і дім Митця” („Тижневик митців”22.12.1934р.), „Маргінес нашої мистецької орієнтації” („Тижневик митців”20.5.1935р.) та лист — „До митців” (1.5.1936р.). Що до основних поглядів, то вони узагальнюються до новаторського висловлювання про мистецьку творчість, з радикально лівим світоглядом, що є головною генезою групи.

„Краківська Група” взяла „de facto” початок з політично-провокаційних робіт виставлених студентами, зокрема Л.Левицьким, в Академії Красних Мистецтв в Кракові. Об’єднавши погляди цілої низки студентів, виражаючи реакцію на консервативні погляди деяких професорів академії та суспільно-політичний устрій. Таким чином активна суспільна позиція студентів, зародила нове мислення, яке мало соціальний підтекст. Слід пам’ятати, що в світовому мистецтві, а саме в авангарді, мистецтво і політика, зокрема ліві погляди, були досить взаємопов’язаними. Отож праці групи і безпосередньо її засновника Л.Левицького слід розглядати як документ епохи, котрий є авангардною течією котра виникла на суспільно-політичному ґрунті. Творчість Л.Левицького 30-х років ХХст та його однодумців із „Краківської Групи” була побудована на критиці суспільства та виражала бунт проти тодішнього устрою. Вся діяльність „Краківської Групи” безсумніву збагатила палітру мистецького середовища Галичини 30-х років ХХ ст. відіграючи провідну роль у формуванні нових поглядів у мистецтві. Нажаль історія „Краківської Групи” не є довгою, історичні перипетії розлучили її членів, завершуючи творчість одного із найцікавіших явищ у мистецтві Галичини першої третини ХХ ст.

Висновки. З певністю можна сказати, що та повна внутрішньої сили ідейна єдність та спільні пошуки членів „Краківської Групи” на переломі

історичних подій, займають важливе місце в сфері розвитку мистецтва збагачуючи світобачення та вносячи нові ідеї, відіграють одну із провідних ролей в образотворчому мистецтві Галичини 30-х р. ХХ ст. Без сумніву група займає провідну позицію у ланцозі соціокультурних явищ в щільному зв'язку із суспільно-політичними змінами які відбувались у мистецькому середовищі Львова. Разом з тим, діяльність групи впливала на кожного з художників, її членів. Цілком закономірним в сенсі сказаного був вплив „Краківської Групи” на формування творчої індивідуальності Леопольда Левицького. З іншого боку, саме його діяльність, ще студентом, в комітеті „Живі”, дала поштовх до створення радикального угруповання, а згодом до окреслення його реальних параметрів і розширення діяльності.

Як висновок можна стверджувати, що важливою і провідною є роль Леопольда Левицького в діях Краківської Групи та має вагоме значення у культурно-мистецьких колах Кракова та Львова, що однозначно підкреслює його провідне місце в українському образотворчому мистецтві 30-х років ХХ століття.

Подальші дослідження будуть проведені з вивчення творчих робіт Л.Левицького.

Література:

- 1.Павлишин.Л. Леопольд Левицький спогади про художникаю СКІМ. — Львів, 2004.—181с.
- 2.Якущенко.Г. Леопольд Іванович Левицький. Нарис про художника. — К.: Мистецтво.1969.— с.72.
- 3.Голубець.О. Між свободою і тоталітаризмом / Мистецьке середовище Львова другої половини ХХст. Академічний експрес.— Львів, 2001.— с.175.
- 4.Островський. Г. Леопольд Левицький. — М.: Советский художник — 1978.— с.112.
- 5.Branicka. M. Kedziorek.B. Leopold Lewicki .Wystawa malarstwa i grafiki //Nautilus. — Krakow, 2001. — 47 s.